

Arkeologisk förundersökning 2012
Skanör 22:3
RAÄ 14, Skanörs socken
Vellinge kommun i Skåne

Bo Bondesson Hvid

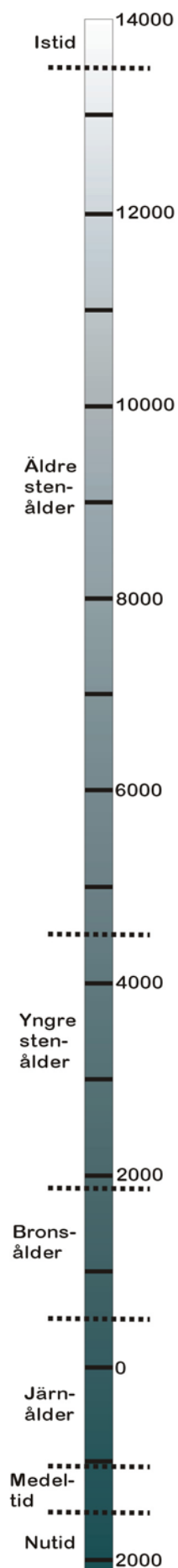

C M • Uppdragsarkeologi AB B

Box 44
246 21 Löddeköpinge
Tel: 046-460 12 65 vx/046-70 51 85
www.cmbuppdraagsarkeologi.se

Rapport 2013:22
Skanör 22:3
RAÄ 14:1
Skanörs socken
Vellinge kommun
Skåne

Fotot på omslagsbilden visar en vy mot mot den aktuella fastigheten, Skanör 22:3. I bakgrunden syns Skanörs mölla. Foto mot nordväst.

Sammanfattning

Med anledning av beslut från Länsstyrelsen i Skåne län har CMB Uppdragsarkeologi AB i samband med schaktningsarbete för nybyggnation inom fastigheten Skanör 22:3, RAÄ 14 i Skanörs socken, Vellinge kommun genomfört en arkeologisk förundersökning. Fältarbetet genomfördes den 21-22 augusti 2012. Uppdragsgivare var Mikael Wehtje.

Vid förundersökningen som genomfördes som en schaktningsövervakning undersöktes och dokumenterades ett område som var 250 kvadratmeter stort. Kulturlagerrester och ett drygt 30-tal anläggningar påträffades och dokumenterades och ett urval av dem undersöktes också. Efter avslutad förundersökning rekommenderades inte några fortsatta antikvariska insatser för nybyggnationen.

Fig. 1. Aktuell socken för grävningen, Skanör-Falsterbo socken, visas med rött.

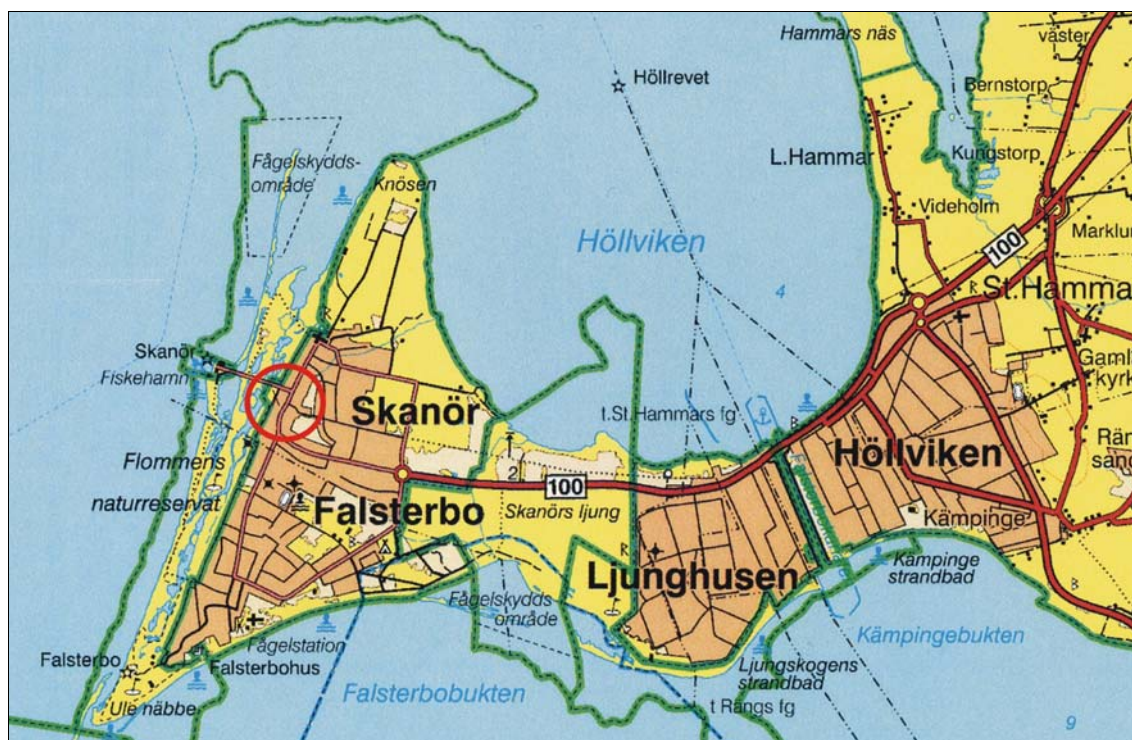

Fig. 2. Området inom vilket förundersökningen genomfördes är markerat med en röd cirkel på utdrag ur Vägkartan. Skala 1:100 000.

Fig. 3. Utdrag ur Fastighetskartan med fornlämning 14 i Skanörs socken, Skanörs medeltida stadslager markerat med rött raster. Fastigheten, Skanör 22:3 där förundersökningen genomfördes är markerad med blått färgfält.
Skala 1:10 000.

Bakgrund

Nybyggnation planerades inom fastigheten Skanör 22:3 som är belägen i de södra delarna av Skanörs medeltida stadsområde, RAÄ 14 Skanörs socken. Fastigheten har tidigare varit bebyggd med ett hus som rivits inför den planerade byggnationen. Länsstyrelsen beslutade att en arkeologisk förundersökning i form av övervakning i samband med markingreppen var en tillräcklig nivå för den antikvariska insatsen.

Fornlämningssmiljö

Skanör tillsammans med Falsterbo utgör ett område som är klassat som riksintresseområde för kulturmiljö (M:K130). Uttryck för riksintresset för Skanör är bl.a. spåren efter en medeltida stad som varit helt beroende av sillfisket men också av kvarvarande grunddrag i gatunätet, och lämningarna efter Skanörs borg och S:t Olofs kyrka (Riksantikvarieämbetet, Riksintressen Skåne-Malmöhuslän).

I en urkund från 1200-talet instiftar ärkebiskop Andreas Sunesson två pastorat vid domkyrkan i Lund vilka bekostas av dels intäkter från Skanörs torg och marknader men även av kyrkorna i Skanör. Denna urkund utgör det tidigast kända skriftliga belägget för Skanör. Vid den här tiden skrivs ortnamnet *Skanör* och *Scanör* (DAL). Betydelsen av namnet är enligt Pamp *Skadans ö* vilket troligen syftar på de farliga och svårnavigerade vattnen vid Skanör-halvön (Pamp 1983).

Fig. 4. Utdrag ur Lantmäteriets Fastighetskarta med det område inom Skanör 22:3 där nybyggnation skulle ske markerat med blått färgfält. Brunt färgfält visar platsen för huset som tidigare fanns inom fastigheten. Skala 1:1 000.

Som stad omnämns Skanör först efter 1380. Skanör och Falsterbo blev med anledning av den mycket rikliga tillgången på sill, platser av mycket stor betydelse och utgjorde under delar av medeltiden ett av norra Europas viktigaste handelscentra, *Skånemarknaden* (Ersgård 1984). Tillgången på sill minskade under mitten av 1500-talet och i samband med detta försvann också den betydelsefulla Skånemarknaden och därmed minskade även Skanörs betydelse. Redan tidigare hade tyngdpunkten förskjutits från Skanör till Falsterbo. När även Falsterbos betydelse för handeln avtog blev Malmö den stora handelsorten.

Skanörs äldsta kvarvarande byggnader, är kyrkan helgad åt S:t Olof och Rådhuset. Båda är belägna vid Rådhusorget. Kyrkan är ursprungligen från slutet av 1100-talet medan Rådhuset är uppfört betydligt senare, under sent 1700-tal. Skanörs borg, RAÄ 1, som uppfördes under 1220-talet utgörs av en ruinkulle med omgivande vall och vallgrav belägen norr om kyrkan.

Inom det medeltida bebyggelseområdet, RAÄ 14, som omfattar en yta av cirka 3 500 x 300-1 800 meter (NNÖ-SSV) har ett åttiotal arkeologiska undersökningar av skiftande omfattning genomförts. Vid dessa har såväl bebyggelse lämningar som kulturlager med fynd från tidigt 1100-tal fram till sent 1400-tal påträffats. Äldre lämningar i form av kulturlager med innehåll av keramik av typen äldre svartgods har också påträffats i området. Det finns även belägg för tidigare aktivitet i området. Sådana belägg utgörs av kulturlager innehållande keramik av typen vendiskt äldre svartgods. Lagerna har sannolikt kommit till under sent 1000-tal (Ersgård 1988).

Fig. 5. Bilden visar stora delar av det förundersökta området inom fastigheten Skanör 22: 3. Det djupare partiet ut mot gatan har tidigare varit bebyggt. Foto mot öster.

I det omedelbara närområdet något hundratal meter norr om Skanör 22:3 har, i Kvarteret Björnen större, arkeologiska undersökningar genomförts vid vilka ett stort antal anläggningar och kulturlager såväl som fyndmaterial med datering till tidig-hög- och senmedeltid påträffats och dokumenterats (Söderberg 1991).

Naturgeografiska förutsättningar

Fastigheten är belägen på Västergatan i den västra delen av Skanörs södra delar i bebyggelse som gränsar mot strandängar och längre västerut havet. Avståndet till havet är 700 meter.

Jordarten inom området som inte omfattats av fosfatkartering utgörs av postglacial finsand. Fosfatsalter bildas vid nedbrytning av organiskt avfall och naturgödsel. Förhöjda fosfathalter kan därför vara en indikation på förekomst av boplatser eller annan mänsklig aktivitet.

Målsättning

Målet med den arkeologiska förundersökningen var att dokumentera och undersöka de lämningar som eventuellt skulle komma att påträffas vid markningreppen som krävdes för att genomföra planerad byggnation. I det fall att denna dokumentation och undersökning inte skulle vara tillfyllest var målet även att med hjälp av förundersökningens resultat få fram ett underlag för Länsstyrelsens fortsatta handläggning och ett planeringsunderlag för exploatören.

Fig. 6. Bilden visar några av de anläggningar som påträffades vid förundersökningen, A4, 5, 6 och 8. Anläggningarna 4, 6 och åtta undersöktes. Foto mot söder.

Metod

Den arkeologiska förundersökningen skulle genomföras i form av schaktningsövervakning. Vid schaktningsarbetet påträffades dock så pass många anläggningar och kulturlagerrester att dokumentation och undersökning inte kunde ske löpande. Hela området som skulle tas i anspråk för byggnationen schaktades av och därefter avbröts arbetet med byggnationen och förundersökningen genomfördes.

Ett lokalt koordinatnät upprättades och schakt och påträffade anläggningar dokumenterades i skala 1:50. Undersökta anläggningar dokumenterades även i sektion i skala 1:20. Schaktet mättes in med GPS.

Resultat

Vid förundersökningen som omfattade drygt 250 kvadratmeter inkluderande en del av en tillfartsväg påträffades 37 anläggningar. Lämningsarna utgjordes av stolphål, gropar, lerbottnar och kulturlagerrester, det vill säga att de var för trakten tämligen representativa anläggningstyper. Lerbottnar utgörs av grunda gropar av varierande form och storlek. Storleken kan variera från en upp till flera meter. Namnet har de fått utifrån att de i botten är klädda med ett tunt lager lera. Lerbottnarnas funktion är inte fastställd men ett samband mellan dessa och hantering av fisk har diskuterats under lång tid. De uppträder också vanligen talrikt i de skånska kustnära medeltidsstäderna som exempelvis Malmö, Ystad och Simrishamn. Anläggningstypen är vanlig på Falsterbonäset från mitten 1100-talet.

Fig. 7. Bilden visar en av de undersökta lerbottarna, A27. Den mörka fyllningen hör inte ursprungligen till anläggningen utan det är endast den tunna randen av lera i kanterna och i gropens botten som utgjort den egentliga anläggningen. Fyllningen har tillkommit efter gropens användningstid. Foto mot väster.

Anläggningarnas bevaringsgrad varierade från god till mycket dålig vilket kunde konstateras redan vid planritningstillfället. Ett flertal var mycket fragmentariska eller mycket tunna. Ett urval av anläggningar undersöktes vilket med tanke på typ och fördelning av anläggningar bedömdes vara en fullgod antikvarisk insats. Ett fåtal fynd påträffades och tillvaratogs. Fynden utgjordes av keramik av förhistorisk typ och hög/senmedeltida keramik av typerna yngre svartgods och yngre rödgods, ett oidentifierat järnföremål, några slaggklumpar och fragmentariska djurben. Djurbenen tillvaratogs inte.

Utvärdering och rekommenderade åtgärder

Den övervägande delen av de vid förundersökningen påträffade anläggningarna och fynden har tolkats tillhöra perioderna hög/senmedeltid då Skanör betydelsemässigt stod på sin topp innan tillgången på sill minskade drastiskt. Då de påträffade lämningarna som helhet inte på något betydelsefullt sätt förändrar kunskapen om det medeltida Skanör förordades inga fortsatta antikvariska åtgärder i samband med nybyggnationen.

Hög den 15 juni 2013

Bo Bondesson Hvid

Referenser

- Ersgård, L. 1988 *Vår Marknad i Skåne, Bebyggelse, handel och urbanisering i Skanör och Falsterbo under medeltiden.* Lund Studies in Medieval Archaeology 4. Lund 1988
- Lantmäteriet Fastighetskartan
Väggkartan
- Pamp, B.1983 *Ortnamn i Skåne.* Stockholm
- Riksantikvarieämbetet Fornminnesregistret FMIS
- Sveriges Geologiska Undersökning Arrhenius fosfatkarta
Jordartskartan
- Söderberg, B. 1991 *Kv BJÖRNEN större, Skanör21:5, Skanör, Skåne, 1990 För- och huvudundersökning.* Riksantikvarieämbetet Byrån för Arkeologiska Undersökningar

Fynd
Luhm 32253:1-7

Nr	Läge	Material och typ	Antal	Anmärkning
1	A11	Keramik, skärva	1	Förhistorisk
2	A19	Keramik, skärvor	3	Yngre svartgods
3	A28	Slagg	2	
4	A28	Järnföremål	1	
5	Norra schaktdelen	Keramik, buk, fot	1	Yngre rödgods, schaktningsfynd
6	Västra schaktdelen	Keramik, skärva	1	Yngre svartgods, schaktningsfynd
7	Södra schaktdelen	Keramik, skärva	1	Förhistorisk, schaktningsfynd

Anläggningar

Anr	Typ	Mått, m	Djup, m	Fyllning	Anmärkning	Fynd
1	Kulturlagerrest och stolphål	>0,90x>0,70	0,10	Sand, humös, sotigt, träkol	Kulturlagerrest och underliggande stolphål	
2	Kulturlager	>3,70x>2,00	0,01-0,04	Sand, humös sotig	Tunn kulturlagerrest.	
3	Grop	>3,50x1,20	0,18	Sand, sotig, träkol	Delundersökt	
4	Grop	1,35x0,95	0,28	Sand, sotig, träkol		Fragmentariska djurben, ej tillvaratagna
5	Lerbotten	1,00x0,90		Sand humös, lera	Ej undersökt	
6	Grop	1,15x1,00	0,27	Sand, sotig, träkol		
7	Lerbotten	1,30x0,65		Sand humös, lera	Ej undersökt	
8	Stolphål	0,40x>0,20	0,17	Sand, humös, bränd lera		
9	Lerbotten	1,00x0,55		Lera blandat med sand	Mycket fragmentarisk Ej undersökt	
10	Lerbotten	1,60x>1,00		Sand humös, lera	Ej undersökt	F1
11	Kulturlager	>2,50x6,5		Sand, humös, sotig, träkol	Fläckvis kulturlager blandat med sand	
12	Stolphål	Ø 0,70		Sand, lera, träkol	Ej undersökt	
13	Lerbotten	>1,00x>0,8		Sand, humös, lera	Mycket fragmentarisk Ej undersökt	
14	Grop	1,45x1,00		Sand, humös, träkol	Ej undersökt	
15	Lerbotten	>0,75x>0,40		Sand, humös, lera	Ej undersökt	
16	Lerbotten	1;80x0,75		Sand, humös	Skadad, ej undersökt	
17	Kulturlagerfläck	1,00x0,90		Sand, grå sotig	Diffus, ej undersökt	
18	Grop med underliggande stolphål	2,10x1,30	0,5-0,35	Sandblandad lera, träkol	Skär A20	
19	Gropar 2 st	1,50x1,00	0,20	Sand, humös, träkol	Syntes som 1 grop i plan	F2

Anr	Typ	Mått, m	Djup, m	Fyllning	Anmärkning	Fynd
20	Grop	,75x>0,60	0,05	Sand, humös, träkol	Störd av A18	
21	Stolphål	0,60x0,50	0,07	Sand, eldpåverkad lera	Stört av A18	
22	Grop	>1,70x>1,10		Sand, humös, träkol	Ej undersökt	
23	Lerbotten	>1,40x0,95		Sand, humös, lera	Ej undersökt	
24	Grop	>2,50x0,90		Sand, humös, träkol	Ej undersökt	
25	Grop	>1,25x0,65		Sand, humös	Ej undersökt	
26	Grop	>1,15x0,75		Sand, humös	Ej undersökt	
27	Lerbotten	1,65x1,40	0,24	Sand humös, lera, sot, träkol		
28	Grop	0,70x0,60	0,20	Sand sotig, träkol		F3-4
29	Grop	1,75x1,20	0,37	Sand, humös sotig, träkol		
30	Stolphål	Ø 0,25		Sand, humös, träkol	Ej undersökt	
31	Stolphål	Ø 0,25		Sand, humös, träkol	Ej undersökt	
32	Grop	>1,60x0,85		Grus, humöst, träkol	Ej undersökt	
33	Stolphål	0,40x0,30		Sand, humös, träkol		
34	Stolphål	0,60x0,50		Sand, humös, träkol		
35	Kulturlager	>5,00x3,00	0,09	Sand, humös, sotig, träkol, bränd lera	Delundersökt	
36	Kulturlager	>2,10x2,10		Sand, humös, träkol	Ej undersökt	
37	Kulturlager	>10,00x0,60		Sand, humös, träkol	Diffust, ej undersökt	

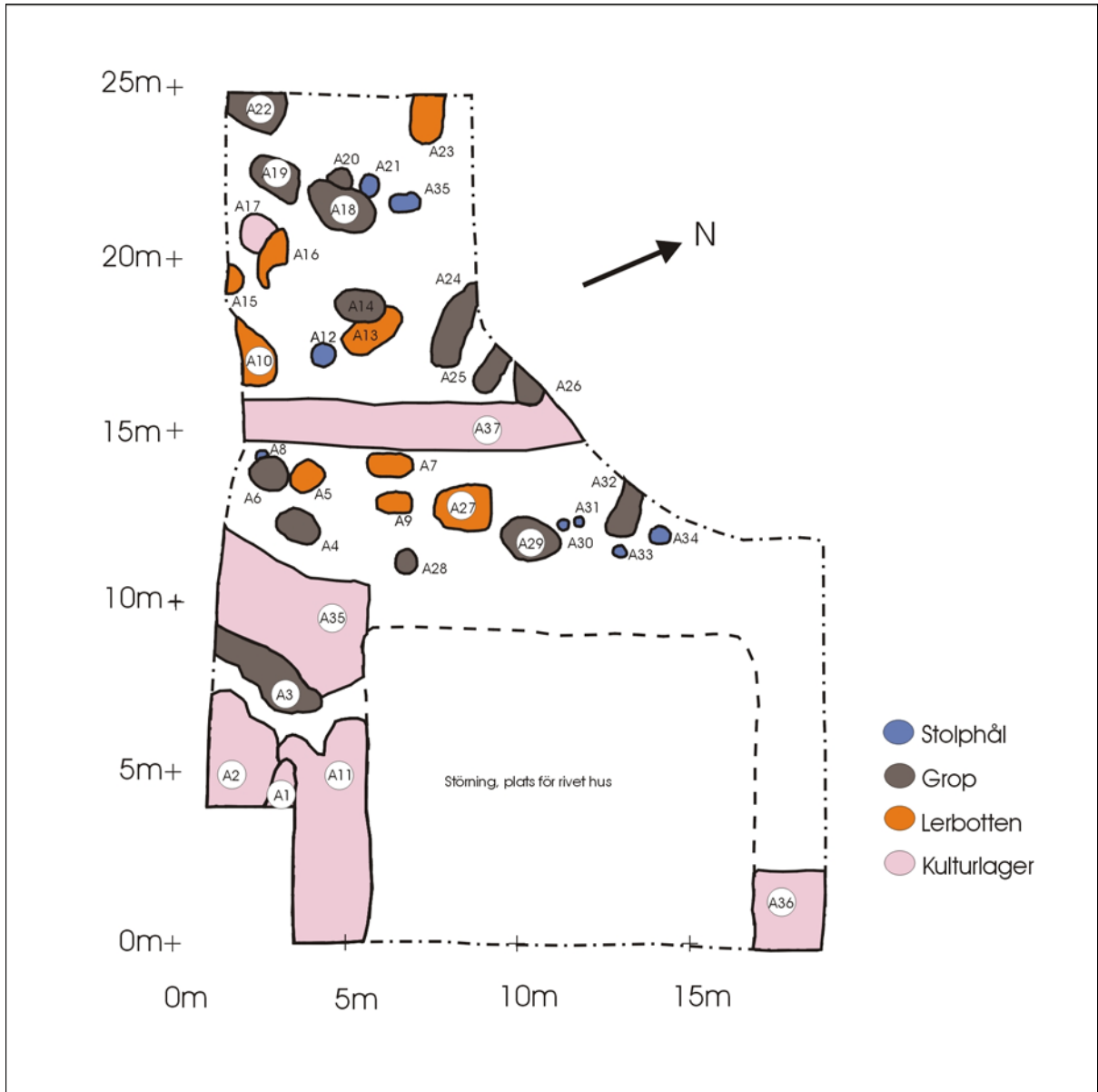

Fig. 8. Renritning som visar de delar inom Skanör 22:3 som omfattades av nybyggnation och arkeologisk förundersökning. Skala 1:200

Administrativa och tekniska uppgifter

Administration

Länsstyrelsens diarienummer: 431-14021-12
Eget diarienummer: 59-2012
Trakt/kvarter/fastighet: Skanör 22:3
Socken/sockennr: Skanör/1337
Kommun: Vellinge/1233
Län: Skåne
Landskap/landskapsförkortning: Skåne/Sk
Fornlämning nr/art: 14:1/stadslager
Typ av exploatering: Husbyggnation
Uppdragsgivare: Mikael Wehtje
Typ av undersökning: Arkeologisk förundersökning
Ansvarig institution: CMB Uppdragsarkeologi AB
Fältarbetsledare: Bo Bondesson Hvid
Övrig personal: -

Läge

Fastighetskartans blad: 1C 9c Skanör
Koordinater: N 6142904, E 363422
Koordinatsystem: SWEREF 99 TM

Fälttid

Fältarbetsperiod: 2012-08-21--2012-08-22
Arkeolog: 15 timmar
Maskin: tillhandahölls av uppdragsgivaren

Undersökningens omfattning

Undersökt yta: 250 kvadratmeter

Kostnad

Summa faktisk: 29 180 SEK
Summa beräknad: Löpande räkning

Arkiv- och fyndmaterial

Fyndmaterial, förvaring m.m.: Förvaras fram till fyndfördelningsbeslut hos
CMB Uppdragsarkeologi AB
Luhmnr: 32253
Analyser: -
Arkivmaterial, förvaring: CMB Uppdragsarkeologi AB, Hög
Ritningar, dokumentation: Överföres efterhand till ATA
Ärendehandlingar: CMB Uppdragsarkeologi AB, Hög